

ДЕТИЊСТВО CHILDHOOD

Часопис о књижевности за децу
Година XLVIII, бр. 3,
јесен 2022.

Издавач

Међународни центар
књижевности за децу
ЗМАЈЕВЕ ДЕЧЈЕ ИГРЕ
Нови Сад, Змај Јовина 26/II
Тел. (021) 66-11-266, 66-13-648
E-mail: zdigre@gmail.com
www.zmajevdecjeigre.org.rs

За издавача

Душица Мариновић, директорка

Главне и одговорне уреднице

Др Зорана Опачић

(бројеви 1 и 2)

Др Снежана Шаранчић Чутура

(бројеви 3 и 4)

Секретарица редакције

Др Ивана Мијић Немет

Лектура и коректура

Светлана Зејак

*Превод, лектура и коректура
шексцова на енглеском језику*

Преводилачка агенција

AD INFINITUM, Нови Сад

Ликовно решење корица

Ана Чобрда

Графичка уредница

Весна Карајовић

Прелом

NEO KONS, Нови Сад

Штампа

SITOPRINT, Житиште

Часопис излази тромесечно

Цена овог броја: 500,00 динара

Рачун Змајевих дејих игара:

340-11006551-47

САДРЖАЈ

КЊИЖЕВНО ДЕЛО ЉУБИВОЈА РШУМОВИЋА Округли сто 33. Међународног фестивала хумора за децу у Лазаревцу

Страхиња Д. Полић, Зашто о себи

– Песничко (само)обрачунавање Љубивоја Ршумовића 5

Тамара Р. Грујић, Мултимедијалност у стваралаштву

Љубивоја Ршумовића 14

Јелена С. Калајџија, Текстуално вријеме

у дистопији *Вид из Таламбаса (Намор за омладину)*

Љубивоја Ршумовића 21

Ивана С. Игњатов Поповић, Драмске бајке

Љубивоја Ршумовића 31

Николина С. Шурјанац, Повратак детињству

у роману *Заувари* Љубивоја Ршумовића 45

НОВА ИСТРАЖИВАЊА

Душица М. Потих, Искушења једноставности.

Пресек српске књижевне продукције за децу

у 2020. години 60

Анкица М. Вучковић, *Једном у Перлезу* Петра Жебељана

у контексту аутобиографских романа са темом

детињства 73

Вања Д. Петровић, Преобликовање народне традиције

у песничкој збирци *Рођен као змај* Драгана Хамовића 84

Љубица В. Дарковић, Хари Потер у огледалу

популарне културе 94

Милица Р. Софинкић, Путем *Дневника* Тихомира Остојића

– Рукопис гимназијалца 104

Карла К. Селихар, Прве школске библиотеке
у Војводини под аустроугарском влашћу 115

Јелена Љ. Спасић, Сликовнице у настави српског језика
у млађим разредима основне школе 123

ОГЛЕДАЛО КРИТИКЕ

Тијана Д. Тропин, „Ако има раја, и он је библиотека” 133

Daria Mikulec, Prema novom poglavlju u proučavanju
dječje književnosti 136

Милутин Б. Ђуричковић, Нови приступи и проучавања 140

Маријана С. Јелисавчић, Бубе у глави 145

Милош Михаиловић, Ватра за одагнавање демона 148

Ленка С. Настасић, Велико „Младунче” 151

Овај број часописа *Детињство*
финансијски су подржали:



Министарство културе
и информисања Републике Србије



Покрајински секретаријат
за културу, јавно информисање
и односе са верским заједницама
АП Војводине



Градска управа за културу
Града Новог Сада

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад
821–93(05)

ДЕТИЊСТВО : часопис о књижевности за
децу / главне и одговорне уреднице Зорана
Опачић и Снежана Шаранчић Чутура. –
Год. 1, бр. 1 (1975) – Нови Сад : Змајеве
дечје игре, 1975-. – 23 cm

Тромесечно

ISSN 0350–5286

COBISS.SR–ID 9948418

ОГЛЕДАЛО КРИТИКЕ

Научна критика
UDC 821.163.41-92.09 Pešikan Lj.(049.32)
Примљено: 21. 6. 2022.
Прихваћено: 1. 7. 2022.

„АКО ИМА РАЈА, И ОН ЈЕ БИБЛИОТЕКА”

(Љиљана Пешикан-Љуштановић:
*Иза Алисиној оїледала. Тийолошки оїледи о
фантасїичном роману за децу*, Андрићев
институт, Андрићград – Вишеград, 2021)

Након књига есеја које су делом (*Усмено у
йисаном*, 2009; *Пишем ти йричу*, 2020) или у
потпуности (*Госїођи Алисиној десној нози*, 2012)
биле посвећене књижевности за децу, као и сту-
дије посвећене фантастици (*Заїочник йеше
силе*, 2016) Љиљана Пешикан-Љуштановић се
својом најновијом књигом изнова враћа терену
на коме се пресецају та два поља интересова-
ња: фантастичној књижевности за децу.

Пре свега треба рећи да је ова књига осми-
шљена и изведена као заокружена, компактна
целина, што долази до изражаја кад се поједи-
на поглавља упореде с првобитним верзијама
објављеним у периодици или зборницима –
овде је грађа проширена, уједначена и повеза-
на. У пет поглавља ове студије, ауторка сагле-

дава фантастични роман за децу са пет разли-
читих аспеката: преко *лика*, *времена*, *хроното-
па йуша*, простора тј. *хронотопа дома* и, конач-
но, *йростїора* као таквог. Путем ових аспеката,
одређује се специфична типологија која се мо-
же применити на изузетно обухватан корпус
грађе – од класика у темељима овог жанра
(Е. Т. А. Хофман и Луис Керол) преко класика
20. века, у распону од *Доживљаја Незнајка и
његових друїова* Николаја Носова до *Хроника
Нарније* К. С. Луиса, па све до савремених ауто-
ра, било да су у питању Нил Гејмен, Дајана Вин
Џоунс, или Звонко Тодоровски, Урош Петровић
и Ивана Нешић. Разнолик избор дела, на који
се и ауторка осврће у уводу, током разраде пре-
твара се у кохезивни фактор – поједина по-
главља се, са различитих становишта, враћају
истим романима, изнова их осветљавајући и
повезујући у нешто другачије целине.

У првом и најдужем поглављу монографије,
Љиљана-Пешикан Љуштановић бави се *ликом*
у фантастичном роману за децу, полазећи од
тезе да се овај жанр на подручју фантастике
издваја управо особеношћу својих јунака и да
је идентитет протагониста његова *differentia spe-
cifica*: они су најчешће деца или млади, а „у сва-
ком случају *не-одрасли јунаци*”. И тамо где су
протагонисти нељудска бића (демони или има-
гинарне човеколике расе попут хобита), или у
случајевима кад су старци подмлађени до де-

чачког узраста (*Вир светлова* Мине Тодоровић), они показују карактеристичне дечје црте и особине; сем тога, пролазе кроз сличне развојне ситуације као и дечји читаоци, али литерарно и симболички заострене – сазревање, социјализацију, савладавање страхова и упознавање како себе, тако и своје заједнице. Наглашено је и то да су протагонисти већином дечаци или младићи, уз важне изузетке попут Керолове Алисе, док је у појединим новијим делима присутно извесно преиспитивање родне перспективе (често уз повратак старијим схемама, како се показује на примеру *Прозора зеленој бљеска*). Као њихова пресудна одлика издваја се маргинализованост: сем што су маргинализовани самим својим узрастом, протагонисти су често деца из дисфункционалних или непотпуних породица, повремено измештени из свог примарног простора (било обичним пресељењем, било прелажењем у секундарни фантастични свет) и, коначно, неретко поседују неку особину која их издваја, било да су у питању физичке мане или натприродне моћи. Како ауторка показује, са такве почетне позиције јунаци најчешће успостављају контакт с оностраним и пролазе неку врсту искушења, понављајући основну структуру обреда прелаза: „у структури већине фантастичних романа за децу јасно се опажа сепарација, период лиминалне неодредености и поновна агрегација јединке” (63).

Такав закључак природно покреће тему другог поглавља: време „између безвремене идиле и привилегованог времена одрастања”. Ослањајући се на различита дефинисања периода детињства, али и времена као таквог, ауторка пише о хетерогеном, субјективном и фрагментарном времену у фантастичној прози за децу, наглашавајући да је време одрастања најчешће „слично примарном простору, обликовано...

као реално упориште с којег се сагледавају могући поремећаји општег временског тока” (77). Фантастични модус приповедања омогућује писцима да замисле и испитају разне верзије времена – успореног или чак заустављеног, кружног, или са упоредним или дивергентним токовима у различитим световима. Изобиље могућности концептуализације времена одражава се и у бројним анализама, углавном дела српских аутора – у овом поглављу то су Ивана Нешић и Мина Тодоровић, али и Урош Петровић. Онострано, фантастично време тече другачије од линеарног, али се с њиме може повезати преко субјективне позиције протагонисте. Тако, код Мине Тодоровић подмлађивање јунака носи и функцију времеплова који им омогућује да поправе властите грешке, али и усклађивање са великим, спорим ритмом живота који траје стотинама година. У делима Уроша Петровића, издваја се опрека између „великог” (митског или историјског) и „малог” (људског, животног, појединачног) времена. Показујући да сви ови писци детињство обликују као „динамични временски ток”, Љиљана Пешикан-Љуштановић ступа и у полемику с концептима Марије Николајеве, пре свега идејом да мало дете живи у апсолутној садашњости и да се иницијацијски напредак своди најпре на суочавање са смрћу и сексуалношћу, наглашавајући уместо тога оптимистички и сазнајни потенцијал одрастања.

Следећа три поглавља међусобно су још тежње повезана јер се баве (време)просторним односима у фантастичном роману за децу. Треће поглавље, посвећено хронотопу пута, представља мост између анализа времена и анализа које се усредсређују на мотиве простора: пут, наиме, осим повезивања различитих и супротстављених места у простору или чак различи-

тих светова, представља и суочавање јунака с властитом будућношћу (уколико је дете) или прошлошћу (ако је одрастао). Пут је вредносно амбивалентан, односно, у зависности од светова које повезује и функције коју игра у јунаковом сазревању, он може бити маркиран и негативно и позитивно – као хронотоп суочавања са властитим манама и слабостима или као пут искушења који иницијант прелази. Као предмет анализе у овом поглављу издваја се *Океан на крају њушељка* Нила Гејмена, као једини заступљени роман у коме се протагониста не суочава с будућношћу него са прошлошћу, како личном тако и митском, у сусрету симболичког и стварног.

На сличан начин, четврто поглавље бави се домом и просторима искушења. Дом је примарни простор који се мора напустити да би се развила прича. У фантастичним романима за децу, може се третирати као подтип примарног света и онда када припада секундарном, попут хобитске рупе Билба Багинса. Разнолики простори дома покривају широк опсег, од заштитничког до претећег, али их спаја суштинска статичност: „Између куће као статичног простора и јунака као динамичне категорије ствара се читав низ противречних, по много чему амбивалентних релација” (149), док промене јунака, његове психе и позиције у свету који га окружује, условљавају и промене његовог станишта.

Конечно, последње, пето поглавље заокружује тему простора у фантастичном роману за децу. Љиљана Пешикан-Љуштановић овде се усредсређује на однос примарног и секундарног света, магије и стварности, и показује да они често нису јасно раздвојени, већ преплетени и изукрштани, као у роману *Тринаест часовника* Џејмса Тербера, данас код нас помало заборављеном. На сличан начин остварује се и

упад секундарног света, односно његове магије, у примарни свет обичне стварности, и у *Петом лејширу* Уроша Петровића и у *Зеленбабиним даровима* Иване Нешић. Наглашава се да различити аутори уводе разнородне типове мотивације, понекад се ослањајући на мотиве научне фантастике и хорора, а не само класичне фантастике за децу. И поред широко разгранатих „постмодерних хетеротопија”, у нашој књижевности за децу не напуштају се вредносни и смисаони системи, не релативизују се и не обесмишљавају приповедне и структурне конвенције романа за децу. И даље важе основне вредности, попут солидарности, пријатељства и љубави. Коначно, обликовање простора у фантастичном упоредо доприноси и обликовању јунака у коме се укрштају примарни и секундарни светови. У романима за децу, оно се нужно повезује с развојем и преображајем јунака, а простор фантастичног одражава структуру обреда прелаза, као што је поменуто већ у првом поглављу. Повратком на ту тезу, коју бисмо могли назвати и окосницом ове монографије, Љиљана Пешикан-Љуштановић успешно заокружује још једну етапу свог истраживања фантастике.

Тијана Д. ТРОПИН*

* tijana@gmail.com